

Semnan University of Medical Sciences

KOOMESH

Journal of Semnan University of Medical Sciences

Volume 20, Issue 2 (Spring 2018), 179-416 Social Determinants of Health Supplement

ISSN: 1608-7046

Full text of all articles indexed in:

Scopus, Index Copernicus, SID, CABI (UK), EMRO, Iranmedex, Magiran, ISC, Embase

---

تجربیات سالمندان از تعاملات اجتماعی آنلاین: یک مطالعه پدیدارشناسی

مرجان مومنی^۱ (Ph.D Student)، نجلا حریری^{۲*} (Ph.D)، منیر نوبهار^{۳،۴،۵} (Ph.D)، فاطمه نوشین فرد^۲ (Ph.D)

- ۱- گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران
- ۲- گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران
- ۳- مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی، سمنان، ایران
- ۴- دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی، سمنان، ایران
- ۵- مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۸/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۹/۱۸

نویسنده مسئول، تلفن: ۰۹۱۲۲۶۸۹۱۵۱ - nadjlahariri@gmail.com

چکیده

هدف: شبکه‌های اجتماعی آنلاین این امکان را برای کاربران فراهم می‌کنند که از هر جای دنیا که هستند، بتوانند با افراد دیگر ارتباط متنی، صوتی و تصویری برقرار کنند. مطالعات نشان داده است که استفاده سالمندان از شبکه‌های اجتماعی و برقراری ارتباطات آنلاین می‌تواند باعث افزایش حمایت اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی و افزایش سلامتی آن‌ها گردد. هدف از این مطالعه درک تجربیات سالمندان از تعاملات اجتماعی آنلاین بود.

مواد و روش‌ها: این مطالعه با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی در سال ۱۳۹۵ در سمنان انجام شد. نمونه‌گیری هدفمند بود. داده‌ها با استفاده از مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختار یافته با نه نفر از سالمندان که عضو فعال حداقل یکی از شبکه‌های اجتماعی آنلاین بودند، جمع‌آوری شد. داده‌ها با استفاده از روش هفت مرحله‌ای کلایزی تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: از تحلیل داده‌ها مضمون اصلی «تعاملات اجتماعی توسعه یافته» با پنج زیرمضمون «تعامل با اعضای خانواده و دوستان»، «حیای روابط قدیمی»، «آشنای با افراد با علائق مشترک»، «کنترل نامحسوس» و «رهایی از تنهایی» استخراج شد.

نتیجه‌گیری: نتایج این مطالعه ابعاد مختلف استفاده سالمندان از شبکه‌های اجتماعی آنلاین را تبیین نمود و نشان داد که این شبکه‌ها قابلیت آن را دارند که به منظور افزایش تعاملات اجتماعی در سالمندی مورد استفاده قرار گیرند. نتایج این مطالعه می‌تواند به برنامه‌ریزان کشور کمک کند تا با شناسایی مزایای این شبکه‌ها، ضمن انجام مداخلات لازم به منظور افزایش استفاده سالمندان از این شبکه‌ها، تعاملات اجتماعی و به دنبال آن سلامت سالمندان را ارتقاء دهند.

واژه‌های کلیدی: سالمندان، تعاملات اجتماعی آنلاین، شبکه‌های اجتماعی آنلاین، پدیدارشناسی

مقدمه

توانایی برقراری ارتباط با دیگر افراد را فراهم می‌کنند که این امکان برقراری ارتباط، قابلیت اصلی شبکه‌های اجتماعی آنلاین است [۲]. نرم‌افزارهای پیام‌رسان مانند اسکایپ نیز این امکان را برای کاربران فراهم می‌کنند که از هر جای دنیا که هستند، بتوانند از طریق متن نوشتاری، صدا و ویدئو با افراد دیگر ارتباط متنی، صوتی و تصویری برقرار کنند [۳]. شبکه‌های

شبکه‌های اجتماعی آنلاین به عنوان یک راه جدید برای برقراری ارتباط در زندگی روزمره بسیاری از مردم وارد شده است [۱]. این شبکه‌ها به طور معمول قابلیت ایجاد پروفایل برای کاربران، امکاناتی برای آپلود محتوا (مانند عکس‌ها و موسیقی)، ارسال و دریافت پیام‌ها در قالب‌های مختلف و

اجتماعی آنلاین این امر را امکان پذیر ساخته‌اند که روابط اجتماعی بین مردم با علایق مشابه توسعه یابد و مردم سراسر جهان بدون هیچ‌گونه مانع جغرافیایی، اقتصادی یا سیاسی با هم ارتباط برقرار نمایند [۴].

امروزه با روند رو به رشد تعداد سالمندان در کشور مواجه هستیم [۵] و از طرفی تغییرات زیادی در ساختار اجتماعی جوامع به وجود آمده است که عده زیادی از سالمندان را در معرض انزوای اجتماعی و محدودیت روابط اجتماعی قرار داده است [۶]. یکی از مهم‌ترین مسائل سالمندی مربوط به تنهایی [۷] و انزوای اجتماعی است، که تأثیرات زیادی در سن بازنشستگی دارد و منجر به شرایط بد سلامت می‌شود [۸]. یکی از اجزای ضروری سلامت سالمندان ارتباط آن‌ها با شبکه‌ها و گروه‌های اجتماعی است [۹]. Mulvaney-Day و همکاران (۲۰۰۷) به این نتیجه رسیده‌اند که برقراری ارتباط و تعامل با دیگران خصوصاً اعضای خانواده بر سلامت روان سالمندان تأثیر مثبت دارد [۱۰]. امروزه شاهدیم که رسانه‌های دیجیتال در همه جا حضور دارند و استفاده از آن‌ها از طریق اینترنت، تبلت و گوشی‌های هوشمند آسان‌تر شده است و می‌توانند به عنوان پلی برای به دست آوردن حمایت اجتماعی عمل کنند [۱۱]. مطالعات زیادی نشان داده که افرادی که ۵۰ سال یا بیش‌تر دارند، به منظور گسترش روابط اجتماعی خود و به عنوان بخشی از زندگی روزمره از رسانه‌های اجتماعی آنلاین استفاده می‌کنند [۱۲-۱۴]. نتایج مطالعه کیفی Quan-Haase و همکاران (۲۰۱۷) که در شهر تورنتو کانادا و بر روی سالمندان بالای ۶۵ سال انجام شد نشان داد که سالمندان از رسانه‌های دیجیتال در کنار تلفن برای حفظ روابط موجود و نه ایجاد روابط جدید استفاده می‌کردند و حمایت اجتماعی ردوبدل شده از این طریق را یک حمایت واقعی می‌دانستند که نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد. آن‌ها همچنین از این رسانه‌ها به منظور مصاحبت، هماهنگی، حفظ روابط و مکالمات غیر رسمی استفاده می‌کردند [۱۱]. مطالعه Cornejo و همکاران (۲۰۱۳) نیز نشان داد که محتویاتی که در این شبکه‌ها به اشتراک گذاشته می‌شوند، شبکه اجتماعی سالمندان

را تقویت می‌کند [۱۵]. Harley و Fitzpatric (۲۰۱۱) دو مطالعه موردی به روش کیفی و با رویکرد قوم‌نگاری (ethnography) بر روی دو فرد مسن در یک بازه زمانی سه ساله در خصوص استفاده آن‌ها از سایت‌های شبکه‌های اجتماعی انجام دادند. نتایج این مطالعه شش موضوع اصلی انگیزه سالمندان از استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین را شناسایی نمود که شامل تماس اجتماعی، کسب دانش، حمایت از استقلال، ارتباط بین نسلی، مرور خاطرات/زندگی و خلاقیت بودند. نتایج این تحقیق تایید می‌کند که شبکه‌های اجتماعی آنلاین می‌توانند نقش مهمی در سازگاری افراد با سالمندی داشته باشند. هم‌چنین اهمیت استفاده از فناوری را به منظور حمایت از "پیری در محل" (aging in place) و زندگی با کیفیت "در محل زندگی" بیان می‌کند که در آن شبکه‌های اجتماعی آنلاین می‌توانند نقش مهمی در ایجاد اشکال جدید ارتباطات اجتماعی داشته باشند [۱۶].

شبکه‌های اجتماعی سالمندان پس از بازنشستگی کاهش می‌یابد، که به نوبه خود تأثیرات مضر روی سلامت روان آن‌ها دارد که بیش‌تر خود را به شکل تنهایی و افسردگی نشان می‌دهد [۱۷]. به منظور جلوگیری از این امر، استفاده از تکنولوژی و فناوری‌های مرتبط با شبکه‌های اجتماعی آنلاین و نرم‌افزارهای برقراری ارتباط مبتنی بر اینترنت، به منظور حفظ سلامت اجتماعی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی سالمندان پیشنهاد شده است [۱۸]. مطالعات نشان داده است که استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین، به بهبود کیفیت زندگی [۱۹، ۲۰]، افزایش سلامتی [۱۱، ۲۱] و افزایش شادی و رضایت از زندگی [۲۲] منجر می‌شود.

با توجه به افزایش تعداد سالمندان در کشور و نیز مزایایی که استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین برای سالمندان دارد، بررسی تجربیات سالمندانی که از این نوع شبکه‌ها به منظور برقراری ارتباط آنلاین استفاده می‌کنند ضروری بوده و دارای اهمیت زیادی است. با توجه به اهمیت موضوع و از آن‌جا که تا کنون مطالعه‌ای در مورد تجربیات سالمندان ایرانی کاربر این

شبکه‌ها انجام نشده است، این مطالعه با هدف درک تجربیات سالمندان از تعاملات اجتماعی آنلاین انجام شد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه با رویکرد کیفی و با روش پدیدارشناسی به منظور درک تجربیات سالمندان از تعاملات اجتماعی آنلاین انجام شد. به دلیل کمبود تحقیق در این زمینه و نوپایی مطالعه در زمینه استفاده سالمندان از شبکه‌های اجتماعی آنلاین در کشور، از روش تحقیق پدیدارشناسی در این پژوهش استفاده شد. پدیدارشناسی یک رویکرد دقیق و بدون تعصب به منظور درک اساسی از آگاهی و تجربه انسان است [۲۳]. برای پی بردن به تجربه زنده (lived Experience) پدیده‌هایی که به نحوی با تعاملات انسانی مربوط هستند، پژوهش‌های کمی انعطاف‌پذیری و عمق روش‌های کیفی را ندارند و بهترین روش از بین روش‌های مختلف کیفی نیز استفاده از روش پدیدارشناسی برای شناخت عمق تجربه و معنای یک پدیده پیچیده است [۲۴]. در پژوهش پدیدارشناسی، هدف محقق، تبیین روشن و شناسایی پدیده‌ها همان‌گونه که در موقعیتی خاص درک شده‌اند، بوده و محقق با جمع‌آوری اطلاعات از افرادی که پدیده مورد نظر را تجربه کرده‌اند به تبیین ماهیت تجربه از دید آن‌ها می‌پردازد [۲۵].

جامعه مورد مطالعه در این تحقیق تمامی سالمندان شهر سمنان بودند. از آن‌جا که در پژوهش‌های کیفی، بیش‌تر از تعداد نمونه‌ها، غنی بودن آن‌ها از اطلاعات حائز اهمیت است [۲۴]، از روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف و روش زنجیره‌ای یا گلوله برفی (Snowball) در این مطالعه استفاده شد. معیارهای ورود افراد به این مطالعه داشتن حداقل ۶۰ سال سن و عضویت فعال در یکی از شبکه‌های اجتماعی مانند فیس‌بوک، اینستاگرام و یا استفاده از یک سرویس پیام‌رسان مانند تلگرام، وایبر، ایمو، اسکایپ بود. معیار دیگر این مطالعه این بود که افراد پس از سن ۶۰ سالگی به عضویت در این گروه‌ها درآمده باشند. هم‌چنین از دیگر معیارهای ورود مشارکت‌کنندگان به مطالعه حضور فعال (حداقل ۶ ماه) و

داشتن تجربه کافی در استفاده از شبکه‌های اجتماعی یا سرویس‌های پیام‌رسان و برقراری ارتباط با اعضای خانواده، فامیل و دوستان و دریافت و ارسال پست یا پیغام، هوشیاری، قابلیت بیان تجربیات با جزئیات مورد نیاز و مایل بودن به بیان تجارب خود، قابلیت تکلم به زبان فارسی، نداشتن اختلالات روانی و ناپیایی و دسترسی به تلفن همراه هوشمند بود.

در مطالعات پدیدارشناسی، مناسب‌ترین استراتژی جمع‌آوری داده‌ها مصاحبه عمیق است [۲۶]. در این مطالعه نیز داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختار یافته جمع‌آوری شد. در مطالعه پدیدارشناسی، محقق نمونه‌گیری را تا اشباع داده‌ها انجام می‌دهد. بدین صورت که پژوهشگر به نمونه‌گیری و جمع‌آوری داده‌ها می‌پردازد تا زمانی که دیگر اطلاعات جدیدی به داده‌های قبلی اضافه نشود [۲۴]. در این مطالعه نیز پس از مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختار یافته با هفت نفر از سالمندان داده‌ها به اشباع (saturation) رسید و سپس دو مصاحبه دیگر هم برای اطمینان از اشباع داده‌ها انجام شد. اشباع داده‌ها توسط محقق اصلی و سه محقق دیگر هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها تعیین شد. محقق به منظور جمع‌آوری داده‌ها، پس از شناسایی مشارکت‌کننده، با ایشان تماس می‌گرفت و پس از معرفی خود، از فعال بودن او در شبکه‌ها مطمئن می‌شد و سپس اهداف مطالعه را بیان می‌کرد. در صورت تمایل مشارکت‌کننده به انجام مصاحبه، مکان انجام مصاحبه با توجه به نظر مشارکت‌کننده تعیین می‌شد. این مکان می‌بایست جایی باشد که مشارکت‌کننده در آن‌جا راحت بوده و احساس امنیت نماید و شرایط مورد نیاز برای انجام مصاحبه مانند سکوت و آرامش را داشته باشد. این مکان به پیشنهاد مشارکت‌کنندگان انتخاب می‌شد. برخی از آن‌ها منزل خود و برخی دیگر منزل محقق را به منظور انجام مصاحبه انتخاب کردند. یک روز قبل از زمان مصاحبه، محقق به منظور یادآوری قرار با مصاحبه شونده‌گان تماس می‌گرفت. در روز مصاحبه نیز قبل از شروع مصاحبه، هدف مطالعه برای هر یک

از مشارکت‌کنندگان توضیح و پس از پاسخ به سوالات احتمالی مشارکت‌کنندگان مصاحبه آغاز می‌شد.

با هماهنگی و رضایت مشارکت‌کنندگان تمامی مصاحبه‌ها توسط ضبط صوت خبرنگاری و موبایل که بر روی میز و در معرض دید آن‌ها قرار داشت ضبط می‌شد. مشارکت‌کنندگان ترغیب می‌شدند تا آزادانه صحبت کنند و تجاربشان را با استفاده از کلمات خود بیان نمایند. مصاحبه با یک سؤال کلی شروع می‌شد که "لطفاً در مورد تجربه خودتون در استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین برایم صحبت کنید؟" سپس در راستا با هدف پژوهش، در مورد تجربیات آن‌ها در خصوص تعاملات اجتماعی و نحوه برقراری ارتباط از طریق این شبکه‌ها با دیگران سوال می‌شد. سپس به منظور دستیابی به اطلاعات عمیق‌تر، سؤالات کاوشی مانند "می‌توانید پیش‌تر توضیح دهید؟" یا "یک مثال بزنید" پرسیده می‌شد. برای مثال مشارکت‌کننده ۴ گفت: "من دخترم خارج از کشور زندگی می‌کنه. روزی دوبار با اسکایپ باهاش صحبت می‌کنم و در جریان زندگیش هستم." مصاحبه‌کننده برای شفاف‌سازی و دسترسی به اطلاعات عمیق‌تر سوال کرد "ممکنه با مثال پیش‌تر توضیح بدین؟" سپس مصاحبه‌شونده ادامه داد "مثلاً صبح که از خواب بیدار می‌شم اون رسیده خونه، همین‌طور که داره غذا درست می‌کنه تو اسکایپ با من صحبت می‌کنه. شب که من می‌خوام بخوابم، اون آماده می‌شه بره سرکار، با من صحبت می‌کنه. یه وقتی تو ماشینه یا یه چیزی می‌خواد بخره می‌گه مامان می‌خوام فلان چیزو بخرم. روزی لااقل دوبار یا بیش‌تر با هم تماس می‌گیرم. دل‌تنگی‌ام کم می‌شه. من فکر می‌کردم نمی‌تونم دوری دخترمو تحمل کنم. ولی الان یک سال و هفت هشت ماهه که رفته، زیاد دلتنگی نمی‌کنم."

علاوه بر این، محقق در حین مصاحبه به حالات چهره و حرکات بدن مشارکت‌کنندگان نیز توجه می‌کرد و در صورت لزوم یادداشت‌برداری می‌نمود که از این یادداشت‌های میدانی نیز در هنگام تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده شد. در پایان ضمن تقدیر و تشکر از مشارکت مصاحبه‌شوندگان، از آن‌ها خواسته می‌شد تا اگر مطلبی باقی‌مانده، بیان کنند. هم‌چنین در

پایان هر مصاحبه، محقق در مورد نیاز به تماس مجدد با آن‌ها از طریق تماس تلفنی یا حضوری برای بحث در مورد یافته‌های مطالعه و حصول اطمینان از این‌که نتایج مطالعه منعکس‌کننده تجربیات آن‌ها است، یادآوری می‌نمود. مدت زمان مصاحبه‌ها بین ۶۰ تا ۱۱۰ دقیقه بود. تمام مصاحبه‌ها به طور کامل توسط دستگاه ضبط صدا ضبط و بلافاصله پس از هر مصاحبه، کلمه به کلمه توسط محقق اصلی پیاده‌سازی (Transcribed) می‌شد. مصاحبه پیاده‌سازی شده بلافاصله مورد تحلیل قرار می‌گرفت و سپس برای انجام مصاحبه بعدی برنامه‌ریزی می‌شد.

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تجزیه و تحلیل هفت مرحله‌ای کلایزی (۱۹۷۸) [۲۷،۲۸] استفاده شد. روش تجزیه و تحلیل کلایزی روشی مناسب برای تمرکز بر یافتن ماهیت و معنی تجربه عضویت در شبکه‌های اجتماعی است [۲۹]. به منظور انجام تجزیه و تحلیل، در مرحله اول ابتدا توصیفات همه مشارکت‌کنندگان به منظور هم‌احساس شدن با آن‌ها بارها و بارها خوانده شد. در مرحله دوم، عبارات مهم هر کدام از مصاحبه‌ها استخراج و در مرحله سوم، مفاهیم همه عبارات مهم تحت عنوان "عبارات مفهومی" توسط محقق تنظیم شد. در مرحله چهارم، مفاهیم تنظیم شده، درون دسته‌های موضوعی گروه‌بندی و سازماندهی شدند و در مرحله پنجم، یافته‌ها با استفاده از یک توصیف جامع از پدیده مورد نظر تلفیق شد. در مرحله ششم، توصیف جامع از پدیده مورد تحقیق به شکل یک بیانیه صریح و روشن تنظیم شد. در مرحله آخر نتایج به شرکت‌کنندگان بازگردانده شد و در مورد یافته‌ها و صحت برداشت محقق از بیانات آن‌ها سوال پرسیده شد. از آن‌جا که در جلسه مصاحبه با مشارکت‌کنندگان نیاز به تماس مجدد با آن‌ها جهت حصول اطمینان در مورد یافته‌های مطالعه ذکر شده بود، این مرحله از تحقیق توسط محقق اصلی انجام شد.

به منظور تعیین اعتباربخشی داده‌ها (Rigour) از معیارهای Lincoln و Guba (۱۹۸۵) استفاده شد [۳۰]. یافته‌های مطالعه با استفاده از تکنیک "چک کردن عضو" (member check)

"تعاملات اجتماعی توسعه یافته" استخراج شد. مشارکت کنندگان که از این شبکه‌های اجتماعی آنلاین استفاده کرده بودند آن را ابزار مناسبی برای برقراری ارتباط با فرزندان، اعضای خانواده و دوستان می‌دانستند و بیان کردند که از این شبکه‌ها علاوه بر برقراری ارتباط، جهت هماهنگی دیدارهای حضوری نیز استفاده می‌کردند. همچنین این شبکه‌ها به آن‌ها کمک کرده بود تا کم‌تر احساس تنهایی کنند و بتوانند بر محدودیت‌های زمانی، مکانی و حرکتی غلبه نمایند. آن‌ها با استفاده از این شبکه‌ها، تعاملات اجتماعی بیش‌تری را تجربه کرده بودند. پنج زیرمضمون «تعامل با اعضای خانواده و دوستان»، «احیای روابط قدیمی»، «آشنای با افراد با علائق مشترک»، «کنترل نامحسوس» و «رهایی از تنهایی» از تجارب سالمندان از تعاملات اجتماعی آنلاین استخراج شد. جدول ۲ نمونه‌ای از روند استخراج و شکل‌گیری مضمون اصلی، زیرمضمون‌ها و خوشه کدها را از جملات و عبارات بیان شده توسط مشارکت‌کنندگان و جدول ۳ مضمون اصلی، زیرمضمون‌ها و خوشه کدها را نشان می‌دهد.

جدول ۱. مشخصات دموگرافیک مشارکت کنندگان

شماره	سن	جنس	تحصیلات	شغل	وضعیت تاهل
۱	۶۲	مذکر	فوق‌دیپلم	بازنشسته	مطلقه
۲	۷۱	مذکر	لیسانس	بازنشسته	متاهل
۳	۷۵	مونث	دیپلم	بازنشسته	متاهل
۴	۶۵	مونث	فوق‌لیسانس	بازنشسته	همسر فوت کرده
۵	۶۷	مونث	لیسانس	بازنشسته	متاهل
۶	۷۴	مونث	دکتر	پزشک	مطلقه
۷	۶۵	مونث	دیپلم	خانه دار	همسر فوت کرده
۸	۶۵	مونث	فوق‌دیپلم	بازنشسته	متاهل
۹	۷۱	مذکر	دیپلم	بازنشسته	متاهل

تعامل با اعضای خانواده و دوستان. یکی از مهم‌ترین تجربه‌های سالمندان در استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین، توانایی برقراری ارتباط با دیگران خصوصاً اعضای خانواده و فرزندان بود. با استفاده از پیام‌رسان‌های تصویری مانند اسکایپ و ایمو آن‌ها می‌توانستند فرزندان و اعضای خانواده خود که دور از آن‌ها زندگی می‌کنند را ببینند و از احوال آن‌ها باخبر شده و در جریان زندگی روزمره آن‌ها قرار گیرند.

اعتبارسنجی شدند که به افزایش مقبولیت داده‌ها (Credibility) کمک می‌کرد. نسخه‌نویسی در اسرع وقت، استفاده از نظرات همکاران (External Check) و مطالعه مجدد کل داده‌ها، اطمینان (Dependability) یا ثبات یافته‌ها را فراهم نمود. استفاده از تلفیق زمانی (Time Triangulation) به اعتبار داده‌ها افزوده و باعث تاییدپذیری داده‌ها (Conformability) شد. نادیده گرفتن پیش‌فرض‌های محقق در روند جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها (Bracketing) باعث شد قابلیت تصدیق به دست آید. تایید صحت داده‌ها از طریق درگیری طولانی‌مدت محقق (Prolonged Engagement) و تعامل مناسب با مشارکت‌کنندگان انجام شد. همچنین قابلیت تعیین-تأیید با رعایت بی‌طرفی محقق، توافق روی متن مصاحبه‌ها، مفاهیم و محورهای مفهومی استخراج شده توسط سه نفر از اعضای هیأت علمی (peer Check) تأیید شد. از طریق مصاحبه با مشارکت‌کنندگان متفاوت و ارایه نقل قول‌های مستقیم و مثال‌ها، تبیین غنی داده‌ها و مشاوره‌های علمی با اساتید صاحب نظر، قابلیت انتقال (Transferability) یا تناسب (Fittingness) امکان‌پذیر شد. به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی و حصول اطمینان از تمایل مشارکت‌کنندگان به شرکت در مطالعه، فرم رضایت آگاهانه مبنی بر رضایت آن‌ها به مشارکت در تحقیق از ایشان اخذ و نسبت به محرمانه بودن اطلاعات کسب شده به آن‌ها اطمینان داده می‌شد. ضمناً به آن‌ها یادآوری می‌شد که در هر مرحله از پژوهش می‌توانند از ادامه مشارکت در مطالعه کناره‌گیری کنند.

نتایج

مشارکت‌کنندگان در این مطالعه ۶ نفر زن و ۳ نفر مرد با محدوده سنی ۶۲ تا ۷۴ سال بودند. ۵ نفر از آن‌ها متاهل بوده و با همسران خود زندگی می‌کردند، همسر دو نفر از آن‌ها فوت کرده بود و دو نفر نیز از همسران خود جدا شده بودند. مشخصات دموگرافیک مشارکت‌کنندگان در جدول ۱ نشان داده شده است. از تجزیه و تحلیل داده‌ها، مضمون اصلی

می‌گذرونه، تهران هست. بهش می‌گم چرا پشت میز ایستادی؟
برام نوشته دارم از پایان‌نامم دفاع می‌کنم. این عکس دفاعیه
منه. خیلی خوشحال شدم."

لایک کردن و کامنت گذاشتن از راه‌های دیگر برقراری
ارتباط در این شبکه‌ها بود. سالمندان پست‌هایی را که
می‌پسندیدند لایک می‌کردند و توجه خود را به آن پست و
کسی که آن را به اشتراک گذاشته نشان می‌دادند و اگر کسی
پست‌های آن‌ها را لایک می‌کرد، خوشحال می‌شدند، چون
می‌دیدند که مورد توجه قرار گرفته‌اند و مطلبی که ارسال
کرده‌اند، توسط دیگران دیده و پسندیده شده است.

مشارکت‌کننده ۱ در این زمینه عنوان کرد: "تو فیس‌بوک
وقتی می‌بینم پست منو لایک می‌کنن خوشحال می‌شم که
حداقل مطلبی که من گذاشتم برای ۲۰۰ نفر جلوه داشته. یعنی
۲۰۰ نفر بهش توجه کردن."

آن‌ها لایک کردن و کامنت گذاشتن را یک راه برقراری
ارتباط می‌دانستند و معتقد بودند کامنت گذاشتن مانند صحبت
کردن است. وقتی کامنتی بر مطلب به اشتراک گذاشته شده
توسط آن‌ها گذاشته می‌شد، آن‌ها آن را به عنوان "به یاد او
بودن" تعبیر می‌کردند و از این‌که دیگران به یاد آن‌ها هستند
احساس خوبی داشتند.

مشارکت‌کننده ۳ در این ارتباط عنوان کرد: "وقتی دوستانم
مطالب و پست‌های منو لایک می‌کنن، می‌فهمم که به یاد من
هستن و نوشته‌های منو می‌خوانن. انگار دارن با من حرف
می‌زنن. وقتی کامنت می‌گذارن از من تشکر می‌کنن، می‌فهمم
که مطلبم خوب بوده."

یکی از امکانات شبکه‌های اجتماعی و سرویس‌های
پیام‌رسان امکان برقراری ارتباط دو نفره یا ارتباط خصوصی
است. در این محیط تنها دو نفر می‌توانند حضور داشته باشند و
با یک‌دیگر گفتگو کنند و پیام خصوصی ارسال نمایند.
سالمندان از امکان ارسال پیام خصوصی از طریق شبکه‌های
اجتماعی آنلاین به منظور برقراری ارتباط خصوصی با
فرزندان خود و گفتگو در مورد مطالب شخصی، بیماری و یا

سالمندان از برقراری این ارتباطات تصویری احساس خوبی
داشتند و برقراری ارتباط تصویری را به ارتباط صوتی ترجیح
می‌دادند. علاوه بر این، این رسانه‌ها به آن‌ها کمک می‌کرد تا از
طریق دیدن فرزندان و خصوصاً نوه‌های خود که دور از آن‌ها
زندگی می‌کردند، احساسات خود را راحت‌تر منتقل نمایند.

مشارکت‌کننده ۲ در این رابطه بیان کرد: "وقتی که از
اسکایپ یا ایمو استفاده می‌کنم، احساس خیلی خوبی دارم و
فکر می‌کنم که کسر بزرگی از اون غربت رو کم می‌کنه. برای
این که دیدن بچه‌ها و رودررو صحبت کردن با اون‌ها یک
احساسی رو منتقل می‌کنه که این احساس از طریق گوش
منتقل نمی‌شه. آخرین بار با پسر بزرگم که اسکایپ کرده
بودیم، دختر کوچیکش، مصر بود به این که بابایی همین الان
بیاین پیش ما. یعنی این احساس فقط به وسیله یک ارتباط
تصویری برقرار می‌شه، با ارتباط صوتی ممکنه برقرار بشه،
ولی نه به این شدت."

مشارکت‌کننده ۹ در این زمینه گفت: "یکی از خواهرام
خارج از کشور هست. برای دیدن ایشون از ایمو استفاده
می‌کنیم. با هم صحبت می‌کنیم، هم‌دیگه رو می‌بینیم. گویا
جلوی خودمون نشسته داریم صحبت می‌کنیم."

علاوه بر ارتباط با فرزندان و اعضای خانواده، این شبکه‌ها
به سالمندان کمک کرده بود تا با دوستان خود نیز در ارتباط
باشند و از این ارتباط خوشحال بودند.

مشارکت‌کننده ۳ گفت: "من چون با دوستای خودم از
طریق تلگرام در ارتباط هستم خیلی خوشحالم. با هم صحبت
می‌کنیم. عکساشونو برای من می‌فرستن و من هم براشون
عکسای خودمو می‌فرستم."

سالمندان با استفاده از شبکه‌های اجتماعی در جریان
زندگی روزمره فرزندان خود که دور از آن‌ها زندگی می‌کنند
قرار می‌گرفتند و از این بابت احساس خوشحالی می‌کردند.
فرزندان نیز از این دیدارهای مجازی و ارتباطات آنلاین
استقبال کرده و از این راه با والدین خود در ارتباط بودند.

مشارکت‌کننده ۳ در این رابطه گفت: "پریشب دیدم پسر
عکس خودشو تو اینستاگرام گذاشته. داره فوق لیسانسشو

مسائلی که مایل نبودند دیگران در مورد آن بدانند استفاده می‌کردند.

مشارکت‌کننده ۵ در این زمینه بیان کرد: "من خیلی حرفا رو شاید تصویری نتونم تو اسکایپ به دخترم بگم. چون همسر من کنارم هست، چون تو خونه ممکنه دیگران باشن، صدام پخش بشه، چون همسرش کنارش هست، خیلی حرفای خصوصی و خانوادگی، مسائل بیماری زنانگی خب نمی‌تونم بگم، تو تلگرام خصوصی بهش می‌گم".

احیای روابط قدیمی. سالمندان با استفاده از شبکه‌های اجتماعی و سرویس‌های پیام‌رسان توانسته بودند دوستان و آشنایان قدیمی خود را پیدا کنند. تجربه سالمندان نشان داد که این شبکه‌ها به آن‌ها کمک کرده تا دوستان قدیمی خود را پیدا کنند و از این که دوباره از آن‌ها خبر داشتند راضی و خوشحال بودند.

مشارکت‌کننده ۱ بیان کرد: "من کسی رو که سی سال تو نروژ بود و ندیده بودمش یه دفعه تو فیس‌بوک دیدم. کلی خوشحال شدم. کسی که از سال ۶۰ تا حالا ندیدمش، خب این چقدر عالیه".

یکی از امکانات شبکه‌های اجتماعی مانند فیس‌بوک، امکان جستجوی دیگران است. این امکان هم به سالمندی که مایل به یافتن دوستان خود است کمک می‌کند تا آن‌ها پیدا کند و هم به دیگری که کاربر آن شبکه هستند امکان می‌دهد تا فرد مورد نظر خود را از بین انبوه اعضای شبکه اجتماعی جستجو و پیدا نماید. این شبکه‌ها امکان برقراری ارتباط با دوستان قدیمی را برای سالمندان مهیا کرده بود که این دوستی دوباره، سبب برقراری ارتباط مجدد آن‌ها با یکدیگر شده و کمک کرده بود تا شبکه اجتماعی خود را گسترش داده و تعاملات اجتماعی بیش‌تری را تجربه کنند.

مشارکت‌کننده ۴ در این مورد گفت: "اولین کاری که تو فیس‌بوک کردم این بود که اسم دوستای دبیرستانمو سرچ کردم. از این طریق تونستم چندتا از همکلاسی‌های سابقمو پیدا کنم که سال‌ها ندیدمشون. مثلاً یه همکلاسیم رو بعد از چهل سال دیدم خیلی برام جالب بود آدرس دادم با گل و

شیرینی با شوهرش اومد. بچه‌هاش بزرگ شده بودن. اونم مته من سه تا بچه داشت بعد بچه‌هامون باهم دوست شدن و هنوزم رفت و آمد داریم".

مشارکت‌کننده ۲ در این زمینه بیان کرد: "دوستان من تو فیس‌بوک بیش‌تر از دانش‌آموزای قدیمی من هستن. اکثراً منو پیدا کردن و درخواست دوستی دادن".

آشنایی با افراد با علائق مشترک. شبکه‌های اجتماعی به سالمندان کمک کرده بود تا آن‌هایی که در یک زمینه موضوعی علاقه خاصی دارند بتوانند توسط این شبکه‌ها دور هم جمع شوند. این قابلیت از طریق امکان ایجاد صفحه در زمینه موضوعی مورد علاقه، عضویت در گروه‌ها و کانال‌های مختلف تلگرام و عضویت در صفحات مورد علاقه در فیس‌بوک و اینستاگرام برای آن‌ها ایجاد شده بود. آن‌ها مطالب منتشر شده در این صفحات، گروه‌ها و کانال‌ها را بررسی می‌کردند و یا مطلبی در آن زمینه به اشتراک می‌گذاشتند.

مشارکت‌کننده ۱ در این زمینه بیان کرد: "توی فیس‌بوک با کمک دوستان یک صفحه ایجاد کرده بودیم در مورد زبان سمنانی. تمام مطالبی که تو گروه‌ها می‌داشتم فقط و فقط به زبان سمنانی بود. افراد زیادی عضو این صفحه شده بودند. جالب بود برام که سمنانی‌های مقیم آمریکا، نروژ، آلمان، هلند، دانمارک، اتریش و ... عضو این صفحه شده بودند".

این شبکه‌ها به سالمندان کمک کرده بود تا علاوه بر آشنایی با افراد هم علاقه، با افراد هم سن و سال خود نیز در سراسر دنیا آشنا شوند.

مشارکت‌کننده ۴ در این مورد گفت: "من تو فیس‌بوک با خیلی از شاعران، نویسندگان و خانومای هم‌سن خودم که دستی به قلم داشتیم باهم دوست شدیم، تو ایران یا خارج از کشور".

یکی دیگر از تجربیات بیان شده توسط سالمندان این بود که آن‌ها با استفاده از این شبکه‌ها، برای دیدار حضوری و جمع شدن دور یک‌دیگر در محیط واقعی برنامه‌ریزی می‌کردند. این شبکه‌ها به آن‌ها کمک کرده بود تا علاوه بر آشنایی با افراد هم علاقه، برای دیدار حضوری و آشنایی و

تجربیات سالمندان نشان داد که آن‌ها مایل بودند که بدون گذاشتن هیچ اثری از خود، بدانند فرزندان، دوستان و اعضای خانواده چه اطلاعاتی در صفحات اجتماعی خود به اشتراک می‌گذارند. هم‌چنین سالمندان بیان کردند که یروفایل دوستان و اعضای خانواده خود را کنترل کرده و تصاویر به اشتراک گذاشته شده توسط آن‌ها را می‌بینند و بدون این که با آن‌ها تماس برقرار کنند و یا حتی بدانند، از حس و حال آن‌ها باخبر می‌شوند.

مشارکت‌کننده ۸ در این مورد گفت: "وقتی دخترم عکسی می‌گذارد تو فیس‌بوک می‌فهمم حالش خوبه، یا مثلاً آگه سفره، سفر بهش خوش گذشته. یا دوستانم عکسی می‌گذارن یا استاتوساشونو آپدیت می‌کنن، من می‌فهمم اونا الان کجان و دارن چیکار می‌کنن. در چه حالی هستن؟ خب ازشون دورم، ولی در جریان کارشون هستم".

رهایی از تنهایی، تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که سالمندان به دلایل مختلفی احساس تنهایی را تجربه کرده بودند. آن‌ها به دنبال فوت همسر، ازدواج فرزندان و مستقل شده آن‌ها، مهاجرت فرزندان به خارج از کشور برای ادامه تحصیل و زندگی و یا بازنشستگی و فراغت از کار، احساس تنهایی می‌کردند. هم‌چنین بیماری و محدودیت‌های حرکتی ناشی از افزایش سن نیز عامل تجربه شده‌ای بود که سبب شده بود آن‌ها نتوانند از منزل خارج شوند که این نیز باعث ایجاد احساس تنهایی در آن‌ها شده بود. تجارب سالمندان نشان داد که آن‌ها از طریق عضویت در شبکه‌های اجتماعی آنلاین و استفاده از آن‌ها توانسته بودند بر احساس تنهایی خود غلبه کنند.

مشارکت‌کننده ۷ در این زمینه گفت: "بعد از فوت همسرم خیلی احساس تنهایی می‌کردم. این شبکه‌ها تنهاییم پر کرد". شبکه‌های اجتماعی آنلاین با داشتن خصوصیتی چون امکان برقراری ارتباط بدون محدودیت زمانی و مکانی توانسته بود به سالمندان کمک کند تا کم‌تر احساس تنهایی کنند. آن‌ها مایل بودند هر زمان که دوست دارند فارغ از ساعت کاری و در روز و شب، با فرزندان خود در تماس بوده

دیدار یک‌دیگر برنامه‌ریزی کنند که این امر باعث افزایش تعاملات اجتماعی در این دوران از زندگی آن‌ها شده بود. مشارکت‌کننده ۵ در این مورد بیان کرد: "تو تلگرام عضو یک گروه ورزشی هستم. گاهی تو پارک بانوان با هم قرار می‌ذاریم. اونجا جمع می‌شیم، حالا آگه قراره خوراکی ببریم آگه قراره مثلاً ورزش خاصی انجام بدیم، چه ساعتی ببریم، کی برگردیم یا با کیا همراه باشیم همشو از طریق تلگرام تو همون گروه هماهنگ می‌کنیم".

هم‌چنین مشارکت‌کننده ۸ در این زمینه گفت: "یه گروه داریم تو تلگرام که از همه جای ایران هستن... تو گروه قرار گذاشتیم امسال عید شمال ویلا گرفتیم یه عده که شرایط داشتیم با خانواده رفتیم اون‌جا همدیگه رو دیدیم. خیلی خوب بود. الان هم بلیط قطار گرفتیم دو هفته دیگه داریم می‌ریم تبریز خونه یکی از این دوستان".

کنترل نامحسوس. کنترل نامحسوس یکی از زیرمضمون‌هایی بود که از تجزیه و تحلیل داده‌ها استخراج شد. سالمندان در هنگام استفاده از شبکه‌های اجتماعی، نوعی نظارت بر زمان آنلاین بودن اعضای خانواده و دوستان داشتند. مشارکت‌کننده ۱ در این زمینه بیان کرد: "من می‌بینم دورم و ریامو که دائماً آنلاینن. دائم نشستن. مثلاً تو تلگرام میشه کنترل کرد. معلوم میشه کیا بیدارن، بالاش میزنه اینا آنلاینن".

تجربیات سالمندان نشان داد که این شبکه‌ها به آن‌ها اجازه می‌داد تا فعالیت اعضای خانواده خود را به طرق مختلف مانند کنترل آخرین زمان آنلاین بودن و تیک دوم خوردن پیام ارسال شده، مشاهده کنند. این نوع نظارت به آن‌ها احساس آرامش می‌داد چون آن‌ها از این طریق متوجه می‌شدند حال فرزندشان که دور از آن‌ها زندگی می‌کند خوب است.

مشارکت‌کننده ۵ در این زمینه گفت: "یه موقع مثلاً من چهار صبح بلند می‌شم بلافاصله تلفنو روشن می‌کنم چک می‌کنم ببینم آخرین بار دخترم کی آنلاین بوده؟ کی خوابیده؟ حالش خوبه؟ این بهم آرامش میده... یا مثلاً چیزی برایش می‌نویسم چه اون جواب بده چه نده، وقتی می‌بینم تیک دوم خورده متوجه می‌شم که اون دیده".

و از احساس تنهایی خود بکاهد. این شبکه‌ها نیز به دلیل داشتن این خصوصیت، به آن‌ها در برقراری ارتباط بدون در نظر گرفتن محدودیت‌های مکانی، جغرافیایی و زمانی کمک کرده بود.

مشارکت‌کننده ۶ بیان کرد: "در زمان ما تلفن بود و تلگراف. مثلاً نگران مادرم می‌شدم، بایست می‌رفتم تلفن‌خونه بهش زنگ می‌زدم ولی حالا هر لحظه می‌شه دید بچه‌ها رو. خب دیگه آدم کم‌تر احساس تنهایی می‌کنه".

جدول ۲. نمونه‌ای از روند استخراج مضمون اصلی، زیرمضمون‌ها و خوشه کدها با استفاده از جملات و عبارات مهم

مضمون اصلی	زیر مضمون	خوشه کدها	معنی فرموله شده	جمله یا عبارت مهم
تعاملات اجتماعی توسعه یافته	تعامل با اعضای خانواده و دوستان	برقراری ارتباط از طریق اسکایپ/ایمو/تلگرام/فیس بوک/اینستاگرام	کمک به برقراری ارتباط با فرزندان راه دور	"من دخترم خارج از کشور زندگی می‌کنه. روزی دوبار با اسکایپ باهاش صحبت میکنم." مشارکت کننده ۴
	احیای روابط قدیمی	اطلاع دادن/گرفتن از زندگی روزمره و دادن مشاوره به فرزندان	اطلاع از زندگی خود به فرزندان مطلع شدن از زندگی روزمره فرزندان	"دختر من دانمارک زندگی می‌کنه. من همه چی رو حتی همون حرفای روزمره رو براش تو تلگرام می‌نویسم، مثلاً امروز کلاس مثنوی دارم خونه نیستم، پیام می‌ذارم و میرم. اونم همینطور" مشارکت کننده ۵
	آشنایی با افراد با علائق مشترک	یافتن دوستان قدیمی و ارتباط با آن‌ها	کمک به یافتن دوستان قدیمی	"دوستانی که ۱۰ ساله ندیدمشون رو تو فیس‌بوک پیدا کردم." مشارکت کننده ۸
	کنترل نامحسوس	جمع شدن افراد هم علاقه دور هم برنامه ریزی قرار ملاقات حضوری	عضویت در گروه مورد علاقه تعداد زیادی افراد هم علاقه غریبه آشنا در یک گروه هماهنگ کردن برای جمع شدن دور هم	"تو تلگرام در گروه میراث فرهنگی که عضو م خیلی‌ها هستن. غریبه و آشنا. بعضی وقتا تو همون گروه قرار می‌ذاریم جایی دور هم جمع می‌شیم و چند نفر سخنرانی می‌کنند." مشارکت کننده ۷
	رهایی از تنهایی	اطلاع از احوال دیگران بدون رد پا	بدون این که دوستانش بدانند می‌فهمد که آن‌ها کجا هستند و چه می‌کنند.	"... دوستام عکس می‌ذارن یا استاتوسشونو آپدیت می‌کنن من می‌فهمم اونا الان کجان و دارن چیکار می‌کنن." مشارکت کننده ۸
		کم کردن احساس تنهایی ناشی از زندگی مستقل/مهاجرت فرزندان	کمک به بر شدن تنهایی به دنبال ازدواج و مهاجرت فرزندان	"تنهاییم پر میکنه، مخصوصاً الان که بچه‌هام کنار نیستن، با ازدواج کردن یا رفتن خارج از کشور. مشارکت کننده ۵.

جدول ۳. مضمون اصلی، زیرمضمون‌ها و خوشه کدها

مضمون اصلی	زیر مضمون‌ها	خوشه کدها
تعاملات اجتماعی توسعه یافته	تعامل با اعضای خانواده و دوستان	برقراری ارتباط از طریق اسکایپ/ایمو/تلگرام/فیس بوک/اینستاگرام دیدن عکس و فیلم روزمره فرزندان، نوه‌ها و دوستان اطلاع دادن/گرفتن از زندگی روزمره و دادن مشاوره به فرزندان لایک کردن/گرفتن کامنت گذاشتن/گرفتن ارتباط دو نفره با استفاده از پیام خصوصی
	احیای روابط قدیمی	یافتن دوستان قدیمی و ارتباط با آن‌ها امکان دسترسی دوستان قدیمی به یکدیگر ارتباط مجدد با همکاران سابق
	آشنایی با افراد با علائق مشترک	جمع شدن افراد هم علاقه دور هم آشنایی با افراد هم علاقه از سراسر دنیا آشنایی با افراد هم سن و سال برنامه ریزی قرار ملاقات حضوری
	نظارت نامحسوس	نظارت بدون رد پا بر حضور دیگران اطلاع از احوال دیگران بدون رد پا نظارت بدون درج کامنت یا لایک
	رهایی از تنهایی	پر کردن تنهایی بعد از فوت همسر کمک به رفع تنهایی به دنبال بازنشستگی کم کردن احساس تنهایی ناشی از زندگی مستقل/مهاجرت فرزندان مقابله با تنهایی ناشی از ناتوانی‌های حرکتی کم شدن تنهایی با استفاده از غلبه بر محدودیت‌های زمان و مکان

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های مطالعه حاکی از آن بود که سالمندان به دنبال عضویت و استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین، تعاملات اجتماعی گسترده‌تری را تجربه کرده بودند. مضمون اصلی حاصل از این مطالعه، "تعاملات اجتماعی توسعه یافته" بود، که در ارتباط با زیرمضمون‌های «تعامل با اعضای خانواده و دوستان»، «احیای روابط قدیمی»، «آشنای با افراد با علائق مشترک»، «کنترل نامحسوس» و «رهایی از تنهایی» بود. مطالعه محققان که در مورد شبکه‌های اجتماعی انجام شده نشان داده است که روابط اجتماعی خوب یک پیش شرط و پیش‌نیاز برای کیفیت زندگی و سلامت روان در سالمندان است [۳۱]. نتایج مطالعات نشان داده است که استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین یا سایر تکنولوژی‌های مبتنی بر وب مانند اسکایپ، می‌تواند تعاملات اجتماعی را افزایش دهد و انگیزه اصلی سالمندان برای یادگیری و استفاده از این ابزارها و فناوری‌ها، حفظ ارتباطات است [۳۲، ۳۳].

یکی از زیرمضمون‌های این مطالعه، تعامل با اعضای خانواده و دوستان بود. نتایج این مطالعه نشان داد که سالمندان توانسته بودند با استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین با فرزندان، نوه‌ها، افراد فامیل و دوستان ارتباط برقرار کنند. آن‌ها همچنین از نرم‌افزارهای پیام‌رسان و تصویری مبتنی بر اینترنت مانند اسکایپ و ایمو برای برقراری ارتباط و دیدن اعضای نزدیک خانواده خصوصاً فرزندان و نوه‌ها که دور از آن‌ها بودند، استفاده می‌کردند. با افزایش امید به زندگی، زمان بیشتری برای توسعه روابط خانوادگی وجود دارد و سالمندان مایل به صرف زمان بیشتری در تعامل با اعضای خانواده و حفظ روابط خانوادگی خود هستند [۳۴]. استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین می‌تواند ابزار خوبی برای برقراری ارتباط باشد تا سالمندان بتوانند در جریان زندگی اعضای خانواده خود قرار گیرند. مطالعه Nef و همکاران (۲۰۱۳) مزیت اصلی استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین را توانایی آن‌ها در امکان برقراری ارتباط سالمندان با نسل‌های جوان‌تر (کودکان و نوه‌ها) دانسته است [۳۵]. ارتباطات بیشتر با نوه‌ها اعتماد

به نفس در سالمندان را افزایش می‌دهد، روابط عاطفی را بهبود می‌بخشد و نسل‌ها را تقویت می‌کند. همچنین می‌تواند باعث سرزندگی مادرزاد و پدرزاد شود و در نتیجه شروع بیماری روحی یا جسمی را آهسته کند [۳۶]. توسعه فن‌آوری‌های اجتماعی، سبک‌های تعاملات اجتماعی را تغییر داده است. ارتباط بین فرزندان، پدرزاد و مادرزادها دیگر به ارتباط متقابل چهره به چهره محدود نمی‌شود، زیرا فناوری‌های اجتماعی ارائه مکانیزم و فرصت برای افزایش تماس و برقراری ارتباط از طریق سایت‌های شبکه‌های اجتماعی آنلاین مانند فیس‌بوک و توییتر را امکان‌پذیر کرده است [۳۷]. همچنین سالمندان برای برقراری ارتباط با افراد نزدیک خانواده بیشتر از اسکایپ استفاده می‌کنند. سالمندانی که از اسکایپ استفاده کرده‌اند، آن را به عنوان یک ابزار کاربردی برای تسهیل برقراری ارتباط با دیگران خصوصاً ارتباط با اعضای خانواده می‌دانند [۳۸].

در این مطالعه سالمندان علاوه بر استفاده از ارتباطات تصویری، از راه‌های دیگری همچون دیدن عکس‌ها و ویدئوهای به اشتراک گذاشته شده و قرار دادن کامنت و لایک کردن با دوستان و نزدیکان خود ارتباط برقرار می‌کردند. روش‌های دیدار بصری مانند عکس، یک عنصر مهم در شبکه‌های اجتماعی برای پیوند با اعضای خانواده در محیط ارتباطات آنلاین است [۱۷]. قابلیت کامنت گذاشتن در شبکه‌های اجتماعی آنلاین به کاربران اجازه می‌دهد گفت و گو با دیگران را در سایت‌ها شروع کنند [۳۹]. قابلیت‌های مختلفی که برای کاربران در شبکه‌های اجتماعی آنلاین وجود دارد، مانند نظر دادن و کامنت گذاشتن، استفاده از ویژگی "لایک"، بارگذاری عکس و ارسال پیام خصوصی باعث ایجاد و تقویت سرمایه اجتماعی (Social Capital) می‌شود [۴۰، ۱۷].

یکی از زیرمضمون‌های ظهور یافته در این مطالعه احیای روابط قدیمی بود. سالمندان به روش‌های گوناگونی توانسته بودند با دوستان، همکاران و شاگردان قدیمی خود مجدداً ارتباط برقرار کنند. مطالعه Quan-Haase و دیگران (۲۰۱۷)

نیز تایید می‌کند که رسانه‌های دیجیتال به برخی از شرکت‌کنندگان در آن مطالعه کمک کردند تا با دوستان قدیمی دوباره ارتباط برقرار کنند [۱۱]. نتایج مطالعه دیگری نیز هم‌راستا با نتیجه این مطالعه، تمایل سالمندان در استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین را به منظور تقویت سرمایه اجتماعی از طریق برقراری ارتباط با دوستان نزدیک، همکاران و اعضای خانواده را نشان داد [۴۱]. یکی از انگیزه‌های استفاده سالمندان از شبکه اجتماعی فیس‌بوک توانایی برقراری ارتباط با کسانی است که دور و یا غیرقابل دسترس هستند. این روابط شامل برقراری ارتباط با همکاران قبلی و همکلاسی‌های دوران مدرسه، دوستان قدیمی و اعضای خانواده راه دور است، هر چند که محدود به آن نیست [۳۹]. نتایج مطالعه حاضر که شبکه‌های اجتماعی فرصتی برای برقراری تماس با دوستان قدیمی را فراهم می‌کند از ایده "کسب دوباره تماس از دست رفته" Joinson ۲۰۰۸ حمایت می‌کند [۸].

از دیگر زیرمضمون‌های این مطالعه آشنایی با افراد با علائق مشترک بود. تجربیات سالمندان بیانگر این بود که استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین به آن‌ها این امکان را می‌داد که با افراد دیگری که با آن‌ها علائق مشترک دارند، در سراسر دنیا آشنا شوند. آن‌ها از روش‌های گوناگونی با این افراد آشنا شده بودند. برخی از آن‌ها با ایجاد صفحه و گروه مورد علاقه در شبکه‌ها و برخی دیگر از طریق عضویت در صفحات با موضوعات مورد علاقه خود در شبکه‌های اجتماعی و یا گروه‌های تلگرامی توانسته بودند با افرادی که آن‌ها هم به آن زمینه موضوعی علاقه داشتند و یا هم‌سن و سال آن‌ها بودند آشنا شده و با آن‌ها در ارتباط باشند. مطالعه Quan-Haase و همکاران (۲۰۱۷) نشان داده است که سالمندان با دوستانی که مدت زمان بیش‌تری آنلاین و در شبکه‌های اجتماعی فعال‌تر هستند، ارتباط بیش‌تری برقرار می‌کنند [۱۱]. فرزندان بزرگسال افراد سالمند اغلب در محل کار خود و نوه‌های آن‌ها در مدرسه حضور دارند و همه آن‌ها به نوعی مشغول هستند. در مقابل، این تبادل حمایت می‌تواند

با دوستان هم‌سن و سال صورت گیرد. زیرا سالمندان احساس می‌کنند که این تبادل حمایت داوطلبانه، دوجانبه و مهم‌تر از همه همیشه در دسترس است [۴۲].

حضور در گروه‌های مجازی عاملی برای آشنایی با افراد هم‌علاقه بود. این آشنایی حتی منجر به دیدار حضوری افراد خارج از صفحه یا گروه مجازی شده بود. آن‌ها از طریق این شبکه‌ها و پیام‌رسان‌ها برای دیدار حضوری و قرار در محیط واقعی هماهنگ می‌کردند و زمان و مکان مشخصی را برای حضور و دیدار دوستان جدید یا قدیمی انتخاب می‌کردند. مطالعات نشان داده است که دادن و گرفتن حمایت اجتماعی پدیده‌ای ساکن و ایستا نیست و نیاز به هماهنگی دارد و رسانه‌های دیجیتال برای انجام این هماهنگی‌ها ضروری و مفید هستند. زیرا از طریق استفاده از این رسانه‌ها برقراری ارتباط تسهیل می‌شود و می‌توان از آن‌ها برای هماهنگی جلسات و دیگر انواع ارتباطات استفاده کرد [۴۳]. Joinson (۲۰۰۸) سه عامل پیوستن به گروه‌ها، سازماندهی رویدادها و برنامه‌ریزی برای جلسات با "افراد هم‌فکر" را هنگام استفاده از شبکه‌های اجتماعی با عنوان "اشتراک هویت" مطرح کرده است [۸].

کنترل نامحسوس زیرمضمون دیگری بود که در این مطالعه ظهور یافت. نتایج این مطالعه نشان داد که سالمندان از طریق شبکه‌های اجتماعی آنلاین بدون آن که نیاز باشد اظهار وجود نمایند و کسی به حضور آن‌ها پی ببرد، می‌توانند در جریان زندگی اعضای خانواده و دوستان خود قرار گیرند. آن‌ها از روش‌های متفاوتی بدون انجام فعالیتی در این شبکه‌ها، به اطلاعات جدیدی در مورد نزدیکان خود دست می‌یافتند. یکی از این روش‌ها، دیدن تصاویر و فیلم‌های به اشتراک گذاشته شده توسط کاربران بود. خواندن استاتوس (status) راه دیگری بود که آن‌ها در جریان زندگی دوستان و اعضای خانواده خود قرار می‌گرفتند و از حال آن‌ها با خبر می‌شدند. مطالعه Jung و Sundar (۲۰۱۶) نشان داد که پیوند اجتماعی و کنجکاوی می‌تواند فعالیت‌های نظارتی در فیس‌بوک را پیش‌بینی کند و این کار را از طریق بررسی یادداشت‌ها،

پیوندها و استاتوس‌های مختلف بدون قرار دادن کامنت و نظر انجام می‌دهد که این کنجکاوی و نظارت اجتماعی باعث افزایش اعتماد به نفس می‌شود [۱۷]. نتیجه مطالعه دیگری نیز هم‌راستا با نتیجه این مطالعه نشان داد که سالمندان از طریق فیس‌بوک در جریان آنچه که در زندگی دوستان و خانواده اتفاق می‌افتد قرار می‌گیرند. آن‌ها به جای نوشتن اخبار مربوط به زندگی خود، خوانندگان منفعل در فیس‌بوک بودند [۱۱]. یکی از کنجکاوی‌های اصلی سالمندان در استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین این است که این شبکه‌ها سالمندان را قادر می‌سازند تا "بدون تماس با کسی" مثلاً اعضای خانواده، با آن‌ها در ارتباط باشند [۴۴]. بزرگ‌ترین مزیت فیس‌بوک از دید سالمندان بالای ۶۵ سال این است که می‌توانند از طریق آن در جریان زندگی دیگران قرار گیرند [۴۵]. یکی از مطالعات اولیه که به بحث نظارت اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی آنلاین پرداخت، مطالعه Lampe و همکاران بود. نتایج این مطالعه نشان دارد که افراد از شبکه اجتماعی فیس‌بوک بیش‌تر به منظور جستجو و نظارت اجتماعی استفاده می‌کنند تا ببینند نزدیکان و دوستان قدیمی در چه حالی هستند و چگونه رفتار می‌کنند [۴۶] و چه مطالبی را در صفحه شخصی خود به اشتراک می‌گذارند [۴۷]. با توجه به این نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین شواهدی وجود دارد که عنوان می‌کند که پروفایل‌های افراد در فیس‌بوک می‌تواند ابزار مهمی برای "ارائه خود" (self-presentation) باشد. رسانه‌های دیجیتال علاوه بر این که امکان برقراری ارتباط مستمر با افراد با روابط قوی و ضعیف را برقرار می‌کنند، مزایای بالقوه دیگری نیز دارند. کاربران این فناوری‌ها می‌توانند با افشای خود (self-disclosure) به اعضای شبکه خود اطلاع دهند که نیاز به حمایت و پشتیبانی دارند [۴۸-۵۰]. مطالعه Jung و همکاران (۲۰۱۷) نیز هم‌راستا با نتایج این مطالعه به این نتیجه رسید که بسیاری از سالمندان از شبکه اجتماعی فیس‌بوک استفاده می‌کنند تا بتوانند خانواده خود را از دور مشاهده کنند و این کار را از طریق خیرخوان فیس‌بوک (Facebook's newsfeed) مرور استاتوس روزآمد شده و

دیدن عکس‌های به اشتراک گذاشته شده انجام می‌دهند. این کار سالمندان را قادر می‌سازد که علی‌رغم دوری فیزیکی، احساس حضور اجتماعی و یا بودن با خانواده و دوستان را تجربه کنند [۳۹]. Joinson (۲۰۰۸) نیز برای بیان این مفهوم از واژه "تماس منفعلانه، نظارت اجتماعی" استفاده کرده است [۸].

زیرمضمون دیگر حاصل از این مطالعه، رهایی از تنهایی بود. نتایج این مطالعه نشان داد که سالمندان به دلایل مختلفی چون فوت همسر، ازدواج فرزندان و زندگی مستقل آن‌ها، مهاجرت فرزندان به خارج از کشور برای ادامه تحصیل و زندگی و ناتوانی و محدودیت‌های حرکتی ناشی از افزایش سن، احساس تنهایی را تجربه کرده بودند. عضویت در شبکه‌های اجتماعی آنلاین از طریق ایجاد امکان برقراری ارتباط با فرزندان و غلبه بر محدودیت‌های جغرافیایی، زمانی و نیز غلبه بر محدودیت‌های حرکتی ناشی از افزایش سن، کمک کرده بود تا سالمندان کم‌تر احساس تنهایی کنند. این شبکه‌ها به آن‌ها امکان داده بود تا در هر زمان از شبانه روز که احساس تنهایی می‌کنند بتوانند با فرزندان و دوستان خود ارتباط برقرار کنند. احساس تنهایی مساله‌ای است که بسیاری از سالمندان در جوامع مختلف آن را تجربه می‌کنند [۵۱]. محققان معتقدند احساس تنهایی حتی بیش‌تر از بیماری و فقر سالمندی را مورد تهدید قرار می‌دهد و این احساس می‌تواند عامل در بروز و تقویت دیگر بیماری‌های دوران سالمندی باشد [۵۲]. سایت‌های شبکه‌های اجتماعی این امکان را فراهم ساخته‌اند که از طریق آن مردم سراسر دنیا بدون توجه به محدودیت زمان و مکان با یک‌دیگر مرتبط شوند [۵۳]. علی‌رغم مطالعات بسیار اندکی که بیان کرده‌اند رابطه‌ای بین استفاده سالمندان از شبکه‌های اجتماعی آنلاین و احساس تنهایی دیده نشده است [۵۴]، مطالعات مختلفی تایید کرده‌اند که ارتباطات آنلاین و تعامل و معاشرت افراد از طریق سایت‌های شبکه‌های اجتماعی، به سالمندان کمک می‌کند تا از انزوا جلوگیری کرده و احساس تنهایی آن‌ها را کاهش دهد [۵۶، ۵۵، ۲۱، ۲۰، ۱۱]. نتایج مطالعه Selwyn (۲۰۰۴) نیز تایید

منابع

- [1] Lin KY, Lu HP. Why people use social networking sites: An empirical study integrating network externalities and motivation theory. *Comput Hum Behav* 2011; 27: 1152-1161.
- [2] Ellison N, Heino R, Gibbs J. Managing impressions online: Self presentation processes in the online dating environment. *J Comput Mediat Commun* 2006; 11: 415-441.
- [3] About Skype. 2017; Available from: <https://www.skype.com/en/about/>
- [4] Katz JE, Rice RE. Social consequences of Internet use: Access, involvement, and interaction: MIT press; 2002.
- [5] Mirzaei M, Shams-Ghahfarkhi M. Demographic characteristics of the elderly population in Iran according to the census 1976-2006. *Iran J Ageing* 2007; 2: 326-331. (Persian).
- [6] Mellor D, Firth L, Moore K. Can the internet improve the well-being of the elderly? *Ageing Int* 2008; 32: 25-42.
- [7] Marcelino I, Barroso J, Cruz JB, Pereira A. Elder Care Architecture—a physical and social approach. *Int J Adv Life Sci* 2010; 29: 9.0.
- [8] Joinson AN. Looking at, looking up or keeping up with people?: motives and use of facebook. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*; Florence, Italy. 1357213: ACM; 2008. 1027-36.
- [9] Golden J, Conroy RM, Bruce I, Denihan A, Greene E, Kirby M, Lawlor BA. Loneliness, social support networks, mood and wellbeing in community-dwelling elderly. *Int J Geriatr Psychiatry* 2009; 24: 694-700.
- [10] Mulvaney-Day NE, Alegría M, Sribney W. Social cohesion, social support, and health among Latinos in the United States. *Soc Sci Med* 2007; 64: 477-495.
- [11] Quan-Haase A, Mo GY, Wellman B. Connected seniors: how older adults in East York exchange social support online and offline. *Inf Commun Soc* 2017; 20: 967-983.
- [12] Chakraborty R, Vishik C, Rao HR. Privacy preserving actions of older adults on social media: Exploring the behavior of opting out of information sharing. *Decis Support Syst* 2013; 55: 948-956.
- [13] Cotten SR, Ford G, Ford S, Hale TM. Internet use and depression among older adults. *Comput Hum Behav* 2012; 28: 496-499.
- [14] Selwyn N. The information aged: A qualitative study of older adults' use of information and communications technology. *J Aging Stud* 2004; 18: 369-384.
- [15] Cornejo R, Tentori M, Favela J. Enriching in-person encounters through social media: A study on family connectedness for the elderly. *Int J Hum Comput Stud* 2013; 71: 889-899.
- [16] Harley D, Fitzpatrick G. Appropriation of social networking by older people: two case studies. *ECSCW 2011 Workshop on Fostering Social Interactions in the Ageing Society: Artefacts Methodologies Research Paradigms*: Springer International Publishing; 2012.
- [17] Jung EH, Sundar SS. Senior citizens on Facebook: How do they interact and why? *Comput Hum Behav* 2016; 61: 27-35.
- [18] Sundar SS, Oeldorf-Hirsch A, Nussbaum J, Behr R. Retirees on Facebook: can online social networking enhance their health and wellness? *CHI '11 Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems*; Vancouver, BC, Canada. 1979931: ACM; 2011. 2287-92.

می‌کند که یکی از مزایای استفاده سالمندان از شبکه‌های اجتماعی آنلاین اجتناب از انزوای اجتماعی است [۱۴] و به سالمندانی که دارای محدودیت حرکتی هستند کمک می‌کند تا ارتباطات موجود را حفظ و پشتیبانی نمایند [۴۵].

نتایج این مطالعه تجربیات سالمندان از تعاملات اجتماعی آنلاین را تبیین نمود و تایید کرد که رسانه‌های اجتماعی آنلاین می‌توانند در ایجاد حمایت اجتماعی در سالمندان نقش مهمی ایفا کنند. بنابراین استفاده از این رسانه در سالمندی می‌تواند رفاه اجتماعی را افزایش داده و باعث کاهش انزوا و احساس تنهایی شود [۱۱]. یکی از محدودیت‌های این مطالعه یافتن مشارکت‌کنندگانی بود که با توجه به معیارهای ورود، شرایط ورود به مطالعه را داشته باشند، یعنی افراد بالای ۶۰ سالی که پس از این سن عضو یکی از شبکه‌های اجتماعی مجازی شده و کاربر فعال آن باشند. همچنین مطابق با سایر مطالعات کیفی، معمولاً قابلیت انتقال‌پذیری کم می‌باشد. این مطالعه اولین پژوهش کیفی به روش پدیدارشناسی با هدف تبیین تجربیات سالمندان از تعاملات اجتماعی آنلاین بود. با توجه به مزایای مختلف شبکه‌های اجتماعی آنلاین برای سالمندان، نیاز است که استفاده از شبکه‌های اجتماعی در این گروه از افراد رو به رشد جامعه بیش‌تر مورد بررسی قرار گیرد. از یافته‌های این مطالعه می‌توان نتیجه گرفت که شبکه‌های اجتماعی آنلاین قابلیت آن را دارند که تعاملات اجتماعی سالمندان را افزایش دهند. نتایج این مطالعه می‌تواند زمینه‌ای برای انجام سایر مطالعات به روش‌های کمی و کیفی در مورد تاثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین بر سرمایه اجتماعی سالمندان باشد.

تشکر و قدردانی

از تمامی مشارکت‌کنندگان در تحقیق که با صرف وقت و سعه صدر در این تحقیق مشارکت کردند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

- [38] Meneses Fernández MD, Santana Hernández JD, Martín Gutiérrez J, Henríquez Escuela MR, Rodríguez Fino E. Using communication and visualization technologies with senior citizens to facilitate cultural access and self-improvement. *Comput Hum Behav* 2017; 66: 329-344.
- [39] Jung EH, Walden J, Johnson AC, Sundar SS. Social networking in the aging context: Why older adults use or avoid Facebook. *Telematics and Informatics* 2017.
- [40] Gilbert E, Karahalios K. Predicting tie strength with social media. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*; Boston, MA, USA. ACM; 2009. 211-20.
- [41] Ciboh R. Adult users' engagement and utilisation of social networks sites in nigeria. *Stud Media Commun* 2015; 3: 129-136.
- [42] Yuan S, Hussain SA, Hales KD, Cotten SR. What do they like? Communication preferences and patterns of older adults in the United States: The role of technology. *Educ Gerontol* 2016; 42: 163-174.
- [43] Chayko M. *Superconnected: The Internet, Digital Media, and Techno-Social Life*: SAGE Publications; 2016.
- [44] Coelho J, Duarte C. A literature survey on older adults' use of social network services and social applications. *Comput Hum Behav* 2016; 58: 187-205.
- [45] Erickson LB, editor. *Social media, social capital, and seniors: The impact of Facebook on bonding and bridging social capital of individuals over 65*. AMCIS; 2011.
- [46] Lampe C, Ellison N, Steinfield C. A face(book) in the crowd: social Searching vs. social browsing. *Proceedings of the 2006 20th anniversary conference on Computer supported cooperative work*; Banff, Alberta, Canada. ACM; 2006; 167-170.
- [47] Karahasanović A, Brandtzæg PB, Heim J, Lüders M, Vermeir L, Pierson J, et al. Co-creation and user-generated content—elderly people's user requirements. *Comput Hum Behav* 2009; 25: 655-678.
- [48] Bruggeman J. The strength of varying tie strength: comment on aral and van alstyne. *AJS* 2016; 121: 1919-1930.
- [49] Hampton K, Rainie L, Lu W, Shin I, Purcell K. *Social media and the cost of caring*. Washington, DC: Pew Research Center 2015.
- [50] Rains SA, Brunner SR, Oman K. Self-disclosure and new communication technologies. *J Soc Pers Relat* 2014; 33: 42-61.
- [51] Wenger GC, Burholt V. Changes in levels of social isolation and loneliness among older people in a rural area: A twenty-year longitudinal study. *Can J Aging* 2004; 23: 115-127.
- [52] Stek ML, Vinkers DJ, Gussekloo J, Beekman AT, van der Mast RC, Westendorp RG. Is depression in old age fatal only when people feel lonely? *Am J Psychiatry* 2005; 162: 178-180.
- [53] Vošner HB, Bobek S, Kokol P, Krečič MJ. Attitudes of active older Internet users towards online social networking. *Comput Hum Behav* 2016; 55: 230-241.
- [54] Aarts S, Peek STM, Wouters EJM. The relation between social network site usage and loneliness and mental health in community-dwelling older adults. *Int J Geriatr Psychiatry* 2015; 30: 942-949.
- [55] Farkas PA, Schrenk M, Hlauschek W. Senior Social Platform—An application aimed to reduce the social and digital isolation of seniors: na; 2010.
- [56] Ballantyne A, Trenwith L, Zubrinich S, Corlis M. 'I feel less lonely': what older people say about participating in a social networking website. *Qual Ageing Older Adults* 2010; 11: 25-35.
- [19] Czaja SJ, Charness N, Fisk AD, Hertzog C, Nair SN, Rogers WA, Sharit J. Factors predicting the use of technology: findings from the Center for Research and Education on Aging and Technology Enhancement (CREATE). *Psychol Aging* 2006; 21: 333.
- [20] De Belvis AG, Avolio M, Sicuro L, Rosano A, Latini E, Damiani G, Ricciardi W. Social relationships and HRQL: A cross-sectional survey among older Italian adults. *BMC Public Health* 2008; 8: 348.
- [21] Chopik WJ. The benefits of social technology use among older adults are mediated by reduced loneliness. *Cyberpsychol Behav Soc Netw* 2016; 19: 551-556.
- [22] Pittman M, Reich B. Social media and loneliness: Why an Instagram picture may be worth more than a thousand Twitter words. *Comput Hum Behav* 2016; 62: 155-167.
- [23] Fochtman D. Phenomenology in pediatric cancer nursing research. *J Pediatr Oncol Nurs* 2008; 25: 185-192.
- [24] Streubert Speziale H, Carpenter D. *Qualitative research in nursing*. Third Edition. Philadelphia: Williams & Wilkins Co 2003.
- [25] VanderStoep SW, Johnson DD. *Research methods for everyday life: Blending qualitative and quantitative approaches*: John Wiley & Sons; 2008.
- [26] Padilla-Díaz M. Phenomenology in Educational Qualitative Research: Philosophy as Science or Philosophical Science? *Educational Excellence* 2015; 1: 101-110.
- [27] Colaizzi PF. *Psychological research as the phenomenologist views it*. 1978.
- [28] Shosha GA. Employment of Colaizzi's strategy in descriptive phenomenology: A reflection of a researcher. *Eur Sci J* 2012; 8.
- [29] Gharibpoor M, Allameh S, Abrishamkar M. New concept of social network citizenship behavior: Definition and elements. *Aust J Basic Appl Sci* 2012; 6: 154-163.
- [30] Lincoln YS, Guba EG. *Naturalistic inquiry*: Sage; 1985.
- [31] Gabriel Z, Bowling ANN. Quality of life from the perspectives of older people. *Ageing Soc* 2004; 24: 675-691.
- [32] Lehtinen V, Näsänen J, Sarvas R, editors. *A little silly and empty-headed: older adults' understandings of social networking sites*. *Proceedings of the 23rd British HCI Group Annual Conference on People and Computers: Celebrating People and Technology*; 2009: British Computer Society.
- [33] Tsai TH, Chang HT, Ho YL. Perceptions of a specific family communication application among grandparents and grandchildren: an extension of the technology acceptance model. *PLoS One* 2016; 11: e0156680.
- [34] Stevens NAN. Combating loneliness: a friendship enrichment programme for older women. *Ageing Soc* 2001; 21: 183-202.
- [35] Nef T, Ganea RL, Müri RM, Mosimann UP. Social networking sites and older users—a systematic review. *Int Psychogeriatr* 2013; 25: 1041-1053.
- [36] MacCallum J, Palmer D, Wright P, Cumming-Potvin W, Northcote J, Brooker M, Tero C. *Community building through intergenerational exchange programs: Report to the National Youth Affairs Research Scheme (NYARS)*. 2006.
- [37] Boyd D. *Why youth (heart) social network sites: The role of networked publics in teenage social life*. MacArthur foundation series on digital learning—Youth, identity, and digital media volume 2007 Dec: 119-42.

Older adults experiences of online social interactions: A phenomenological study

Marjan Momeni (Ph.D Student)¹, Nadjla Hariri (Ph.D)^{*2}, Monir Nobahar (Ph.D)^{3,4,5}, Fatemeh Noshinfard (Ph.D)¹

1- Dept. of Knowledge and Information Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2- Dept. of Knowledge and Information Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

3- Nursing Care Research Center, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran

4- Faculty of Nursing and Midwifery, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran

5- Social Determinants of Health Research Center, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran

* Corresponding author. +98 9122689151 nadjlahariri@gmail.com

Received: 8 Nov 2017; Accepted: 9 Dec 2017

Introduction: Online social networks allow users, who are anywhere in the world, to communicate with other people with text, audio, and video. Studies have shown that older adults use of social networks and online communication can increase social support, improve quality of life and increase their health. The purpose of this study was to understand the older adult's experiences of online Social Interactions.

Materials and Methods: This study was performed following a qualitative approach and phenomenological methodology in Semnan (Iran) in 2016. The studied sample was taken by purposive sampling method. Required data was collected via deep and semi-structured interviews with 9 older adults who were active members of at least one online social network. The obtained data was analyzed using the seven-step Colaizzi's method.

Results: From data analysis, the main theme of "developed social interactions" was extracted from five sub-themes: "interaction with family and friends", "revival of old relationships", "familiar with people with common interests", "impalpable control" and "liberation from loneliness".

Conclusion: The results explained the various dimensions of the use of the older adults from online social networks and showed that these networks have the potential to be used to enhance social interactions in aging. The results of this study can help planners by identifying the benefits of these networks, while taking necessary interventions to increase the use of the elderly from these networks, promote social interactions and, consequently, promote the health of the elderly.

Keywords: Older Adults, Online Social Interaction, Online Social Networks, Phenomenology